

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Федоров Валентин Андрійович

Національний університет «Одеська юридична академія»

Сьогодні яка б політична система не існувала в тій чи іншій державі, який би не був рівень економічного розвитку, політичної та правової свідомості суспільства, можна впевнено сказати, що весь світ живе у борг. Майбутні покоління, ще не народившись, вже потенційні боржники. Переважне число країн відчуває нестачу власних ресурсів для здійснення внутрішніх вкладень, покриття дефіциту державного бюджету, проведення соціально-економічних перетворень і виконання боргових зобов'язань по зовнішніх запозиченнях. Хтось є більше кредитором, чим позичальником, хтось навпаки. Але практично у всіх країнах склалася боргова економічна система.

Фінансова нестійкість, кризові явища в економіці стали характерною рисою глобальної економіки і носять системний характер. На приплив і відтік капіталів, як правило, впливають зовнішні чинники.

Держава існує і діє в певному середовищі — природному і суспільному. Вона знаходиться у взаємному зв'язку з суспільством в цілому, різними колективами, окремо взятими особами, врешті-решт, різні держави знаходяться у постійних взаємозв'язках одна з одною. [1, 16]

Фінанс є фундаментальною підпалиною цивілізації. Як і держава, ринок, гроші, власність, релігія вони — ефективно знаряддя здійснення державної політики, спрямованої на забезпечення життєдіяльності суспільства, і насамперед процесів розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними верствами населення, окремими господарськими структурами й територіями, усунення вад ринкових механізмів щодо розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами, заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, підтримання рівня зайнятості, стабілізацію економічного стану в державі.

Як вже було зазначено вище, практично у всіх сучасних державах склалася боргова економічна система.

Вивчення державного боргу як суто економічної категорії вже не відповідає вимогам сьогодення. На сучасному рівні розвитку юриспруденції повинна проводитись розробка теоретичного, правового аспекту категорії „державний борг», вироблення категоріального

апарату, його базової основи, сприйняття його як загальнотеоретичного, фундаментального поняття, яке закладає основу для функціонування та розвитку сучасної держави.

Для України, яка є великою незалежною країною пострадянського простору, вивчення категорії „державний борг», характер його формування і глибинне юридичне дослідження є життєво важливим.

У 1991 році після розпаду СРСР спочатку передбачалося, що кожна з держав нестиме свою частку відповідальності по зовнішньому боргу (союзний борг тоді оцінювався в 108 мільярдів доларів), а також мати відповідну долю в активах колишнього СРСР. Проте вийшло так, що лише Росія змогла обслуговувати свої зобов'язання по зовнішніх боргах. Тому незабаром домовилися, що Росія перейме на себе борги всіх колишніх республік СРСР в обмін на їх відмову від долі активів (так званий нульовий варіант). Подібне рішення коштувало дорого, але дозволило зберегти свої позиції на зовнішніх фінансових ринках, зарубіжну інфраструктуру, забезпечило довіру потенційних партнерів. Переговори з Лондонським клубом про довгострокову реструктуризацію боргів СРСР комерційним банкам Росія вела з грудня 1992 року. Спочатку прогресу переговорів перешкоджала позиція банків-кредиторів, що наполягали на відмові Росії від державного імунітету (це означало, що стягнення кредиторів могли бути обернені на активи СРСР або Росії за кордоном). Восени 1994 року на сесії МВФ в Мадриді сторони знайшли компроміс, домовившись, що боржником перед Лондонським клубом виступатиме Зовнішекономбанк. На час переговорів банки-кредитори надавали Зовнішекономбанку відстрочення платежів. Всього в рамках Лондонського клубу уряд РФ і члени банківського консультативного комітету Лондонського клубу підписали Меморандум про погоджені принципи глобальної реструктуризації. [2, 10]

Формування державного боргу в Україні почалося з кінця 1991 року. За даними Мініфіну, державний зовнішній борг за останній час збільшився на 7,58% або на 13 млрд. 775,281 тис. грн, державний внутрішній борг — зменшився на 733,857 млн. грн. (0,52%). Гарантований державою борг України збільшився на 462,387 млн. грн. (0,43%). У тому числі, за станом на початок березня: державний і гарантований державою зовнішній борг — 291 млрд. 65,729 млн. грн. (65,3% від загальної суми державного і гарантованого державою боргу) або \$36 млрд. 701,14 млн. державний і гарантований державою внутрішній борг — 154 млрд. 673,492 млн. грн. (34,7%) або \$19 млрд. 503,132 млн.

Крім того, важливо зазначити, що затяжна політична криза в Україні потягла за собою ряд економічних проблем. А отже на прикладі нашої держави можна зробити висновок, що на формування державних заборгованостей, які в свою чергу призводять до економічного та політичного занепаду, кризи державного розвитку, можуть впливати не тільки зовнішні, а й внутрішні чинники. Тобто без усвідомлення державного боргу не просто як регулятора економіки чи засобу фінансування бюджетного дефіциту, а як однієї з основних ознак сучасної держави, не можливо формування та розроблення такої економічної моделі розвитку держави, при якій можна б було звести до мінімуму вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на неї, що в свою чергу зменшить коливання політичних курсів та процесів в державі та призведе до ефективного розвитку та процвітання.

На сьогодні державний борг має дві складові: зовнішній і внутрішній. Кількісна оцінка зовнішнього боргу проводиться в іноземній валюті, як правило, в доларах США, внутрішнього — в національній валюті.

Зовнішній державний борг — це борг іноземним державам, організаціям і окремим особам. Цей борг лягає на країну найбільшим тягарем, оскільки вона повинна віддавати коштовні товари, надавати певні послуги, аби сплатити відсотки по боргу і сам борг. Треба пам'ятати також, що кредитор ставить зазвичай певні умови, після виконання яких і надається кредит.[3,236]

Внутрішній борг — це борг держави своєму населенню. Боргові зобов'язання можуть мати форму: кредитів, отриманих урядом; державних позик, здійснених за допомогою випуску коштовних паперів від імені уряду; інших боргових зобов'язань. Боргові зобов'язання можуть бути короткостроковими (до 1 року), середньостроковими (від 1 року до 5 років),

довгостроковими (від 5 до 30 років). Погашаються борги у встановлені терміни, які не можуть перевищувати 30 років.[4,115]

Подальше вивчення державного боргу як ознаки сучасної держави та одного з основних факторів формування політичної реальності, має ґрунтуватися на чітко розробленій теоретичній базі. Це передбачає точне і безперервне виконання державою своїх зобов'язань, належне юридичне оформлення боргових відносин, систематизацію інформації по існуючому державному боргу, оприлюднення інформації про використання запозичених ресурсів, звітності про склад і структуру державного боргу, прийняття спеціального законодавчого акта про державний борг, вдосконалення вже існуючих нормативно – правових актів з даного питання, притягнення вчених економістів та правознавців до обговорення проблемних питань, що виникають.

Отже для з'ясування правового змісту категорії «державний борг», визначення відповідної дефініції на підставі аналізу та узагальнень відповідних положень, що їх визначали та обґрунтовували вітчизняні та світові науковці юристи, економісти та фінансисти, потрібне глибоке переосмислення в науці державознавства державного боргу, його системне юридичне дослідження, розроблення теоретичної, базової основи для подальшого її розвитку як загальнотеоретичного, фундаментального поняття, яке закладає основу для функціонування та розвитку сучасної держави.

Список використаної літератури:

1. Чиркин В. Е. Государствование. Учебник. — 2-е изд., испр. и доп. М.: Юристъ, 200. с.384.
2. Тоцкий. А. Возможности конверсии долгов.// «Внешняя торговля», 1994 №2—3.
3. Васильев Т. И, Ильин С. С «Экономика. Справочник студента» М.: ООО «Фирма», филологическое общество «Слово», издательство «АСТ» 1999. с.544
4. Агапова Т. А, Серегина С. Ф. «Макроэкономика», учебник / под редакцией профессора А. В Сидоровича. – МГУ им. М. В Ломоносова, издательство «Дис» 1997. с. 416.